

НАСИЛИЕТО КАТО ИНСТРУМЕНТ НА ИДЕОЛОГИЯТА – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА ДЕМОКРАТИЧНИТЕ ОБЩЕСТВА ПРЕЗ 21 ВЕК

докторант Васил МАВРОДИЕВ,
Университет по библиотекознание и информационни технологии

Vasil MAVRODIEV, PhD student
University of Library Studies and Information Technologies

Резюме: Докладът има за цел да обясни в детайли взаимосвързката между идеологията и насилието. Как хората възприемат идеологията, когато повярват в нея, по какъв начин възприемат групи от хора с противоположни ценности и вярвания, какво са си причинили едни на други хората в миналото, вярвайки, че отстояват принципите на правата вяра и убеждения и как естествено са прибегвали към насилие едни към други с катастрофални последици.

Ключови думи: идеология, насилие, война, тероризъм, геноцид.

Summary: The report aims to explain in detail the relationship between ideology and violence. How people perceive ideology when they believe in it, how they perceive groups of people with opposing values and beliefs, what have caused people to each other in the past, believing that they uphold the principles of the “right” faith and beliefs and how naturally they have resorted to abuse each other with disastrous consequences.

Keywords: ideology, violence, war, terrorism, genocide.

Канадският учен, професор Стивън Пинкър, взаимодействайки си с колегата си, психологът Рой Баумайстър анализира и проучва 5 категории насилие.

Първата категория насилие, може да бъде наречено практическо, инструментално, експлоататорско или хищническо. Този модел насилие, се явява и като най-примитивния и първичен. Приложението му е свързано с непосредствена цел, която от своя страна е задвижвана от чисто човешките вътрешни притежания, като похот, алчност и амбиция. То се управлява от цялостния интелект на човека.

Вторият корен на насилие, представя доминацията или надмощието. Това е стремежът към превъзходство над съперниците. От своя страна, Рой Баумайстър нарича този тип насилие „егоизъм“. То е подхранвано от тестостеронната система за доминация или на междумъжка агресия, макар ясно да се подчертава, че агресията и доминацията съвсем не се изчерпват само с мъжкия пол и отделните хора и пояснява, че различни групи от хора в зависимост от целта, която преследват, също се борят за доминация.

Третият корен на насилието е свързан с отмъщението. Отмъщението представлява стремежът да отвърнеш на вредата с равностойна. Като двигател на отмъщението се явява гнева.

Четвъртият корен на насилието е садизмът. Садизмът на кратко и изчерпателно се идентифицира, като удоволствие от причиняването на болка и страдание. Този мотив,

озадачаващ и ужасяващ еднакво, може да е страничен резултат от няколко странности, съдържащи се в нашата психология.

Като пети корен и причина за насилие, се явява идеологията. При нея истински вярващите вплитат множество мотиви в едно кредо и вербуват други хора, които да осъществят разрушителните му цели. Идеологията не може да бъде отъждествена с една част от мозъка, нито дори с целия мозък, защото тя е разпределена в мозъците на много хора. Идеологията, като причина за насилие води до най-големи в повечето случаи катастрофални последици¹.

Въз основа на изследването на Пинкър, може да се смята, че петият корен предизвикващ насилие с различни форми и обхват (идеологията) е и най-опасния, поради обемните си последици. Войните и тероризма са задвижвани от идеологически формулировки, които биват изпълнявани от силно вярващи в идеята хора. Те са склонни, да наказват тези, които не споделят тяхната вяра/идея, произхождайки от сляпа вяра (или наивност) в уникалната, всемирна и повсеместна приложимост на идеологията, която се е превърнала в целта на съществуването им в реално време. Политика, религия, военна доктрина и тероризъм. Това са четирите сфери, които се запазват от идеологии, често свързани с принципа на сляпата вяра и подчинението. Когато един човек се чувства „запалин“ от своята вяра, нейното изповядване и приложение, той ирационално чувства своята прекалена убеденост в построената парадигма в съзнанието си за непоклатима, непогрешима, съвършена и непробиваема за външни влияния, фактори и противоречия.

И в миналото и в настоящето ни битие, човечеството като мултикултурно представителство е доказало не веднъж, че има нуждата да вярва до безкраен предел на два елемента. Лидерът и идеологията му (или идеологията, създадена от групата, подпомагаща лидера). Когато човешкия индивид, който е станал подвластен на идеология в религиозен или политически примерен вид се изправя срещу опонент изповядващ противостоящи нему вяра, логика и ценности, скрепени в идеологически вид и принципи, той реагира с огорчение и разочарование, че срещу него стои индивид или институция изповядващи други ценности, които са му чужди. Това се счита за изконна атака срещу неговите ценности и вяра, както и уникален модел за подражание.

Индивидът, който се е слял с групата от хора, изповядващи неговите ценности, реагира първично в желанието си да ги защити в морален и психологически аспект. Морално той отреагира с праволинейна атака срещу опонента си, за да защити ценностите на обществото си, зад чиято кауза множество сърца горещо туптят. Психологическият аспект на неговият отговор е свързан с предубеждението, преформулировката и затвърждението на неговият ред на мисли, че той защитава „правата вяра“, „правилните убеждения“, „истината“ и „справедливостта“, които са аналогични на същите ценности, които изповядва съперника. Но който и да е защитаващ идеологическата си парадигма, не притежава и проявява емпатия и състрадание, към противника, поради един елементарен факт. Всяка една от двете

¹ *Стивън Пинкър, По – добрите ангели на нашата природа, защо насилието е намаляло, „Изток – Запад“ – София, 2015, стр. 699 – 700*

враждуващи страни е стремглаво предубедена, че нейната „истина“ е уникална и всеобщо приложима и би била неизчерпаемо благо и пример за приемащите я хора.

Историята, като базов инструмент на емпиричните проучвания, доказва непоклатимата линия на убеждение и предубеждение на обществата и групите, създавани и подържани от хора силно вярващи в нещо. Насилието? Насилието е универсален инструмент за нейното прилагане. Насилието следва една логически свързана взаимовръзка с идеологията. Както ясно подчертават авторите на изследването, а именно, че планините от трупове в историята, се натрупват, когато голям брой хора действат въз основа на един мотив, който надхвърля личността на всеки един от тях, идеологията именно се явява като този подчертан мотив. По подобие на хищническото или инструменталното насилие, идеологическото насилие също преследва някаква цел. Разликата с другите извори на насилие е, че при идеологията целта е идеалистична – понятието за по-голямо благо! Идеологията е мотива тласнал хората, към едни от най-големите беди и нещастия, които взаимно си нанасяли. Тук могат да бъдат отбелязани някои от тях. Това са кръстоносните походи, европейските религиозни войни, френските революционни войни, Наполеоновите войни, руската и китайската граждански войни, нацистко-идеологическото обременено начало на втората световна война, войната във Виетнам, Холокоста и геноцидите на Сталин, Мао и Пол Пот.

Идеологията представя бъдещето, нашето следващо състояние като щастливо, безоблачно, сигурно и успешно. Тя представя миналото като мрачно, провалено, и срамно и изобщо не се концентрира върху идеята да обясни конкретния момент или настоящето в което живеем и което изразява самата линия на живота. Искрено вярващите и запалени хора в нейните идеали, приемат като чужд елемент или заплаха за сигурността на мисленето си друга идеология, мнения или ценности изповядвани от друга група от хора и прави от тях съперници или врагове. Както вече беше споменато, това съперничество често прераства в различни форми на насилие и резултатът може да е смърт, физическо и душевно осакатяване на искрено вярващи в идеологията си от двете страни.

След продължителен анализ на силната взаимовръзка между идеологията и насилието, Стивън Пинкър обобщава изводите си: *„За идеологията няма лек, защото тя дължи произхода си на много от онези последователни способности, на които дължим интелигентността си. Ние правим дълги абстрактни вериги от причинно-следствени връзки. Придобиваме знание от други хора. Координираме поведението си с тяхното, понякога придържайки се към общи норми. Работим в екип, постигайки успехи, които не бихме могли, да постигнем сами. Служим си с абстракции, без да се отплесваме с всяка конкретна подробност. Анализираме едно действие по множество начини, различаващи се по средата и целите, задачите и страничните ефекти. Когато тези способности влязат в токсични съчетания, изригват опасни идеологии. Някой теоретизира, че безкрайното благо може да бъде постигнато, чрез елиминиране на една демонизирана и дехуманизирана група. Една ядка от убедени в това последователи, разпространява идеята, наказвайки инакомислещите. Общности от хора, са заставени или сплашени да я подкрепят. Скептиците са накарани да замълчат или са изолирани. Себеизгодните тълкувания позволяват на хората да*

осъществяват плана, макар че собствената им преценка, би трябвало да им говори друго. Макар да няма гаранция, че отровните идеологии няма да заразят дадена страна, ваксина срещу това е отвореното общество, в което хората и идеите се движат свободно и никой не е наказан заради изразяването на различни възгледи, включително и такива, които изглеждат еретични с оглед на цивилизования консенсус. Относителният имунитет на съвременните космополитни демокрации по отношение на геноцида и идеологическата гражданска война донякъде подкрепя това предположение. Рецидивите на цензура и изолационизъм сред режимите, податливи към мащабни насилия, са другата страна на същата монета“².

Използвана литература:

1. Стивън Пинкър, *По – добрите ангели на нашата природа, защо насилието е намаляло*. София. „Изток – Запад“. 2015.

² Пак там. стр.782 – 783